BAAC Vlaanderen Rapport Nr. 1059

Nota

Dessel, NIRAS Gravenstraat 73

Verslag van Resultaten

BAAC Vlaanderen bvba
Hendekenstraat 49
9968 BASSEVELDE
info@baac.be

Titel
Nota Dessel, NIRAS Gravenstraat 73: Verslag van Resultaten

Auteur
Christine Swaelens

Erkende archeoloog
Christine Swaelens (Erkenningsnummer: 2016/00150)

BAAC-Projectnummer
2017-1408

ID-nummer bekrachtigde archeologienota
ID2037

Plaats en datum
Gent, 25 februari 2019

Reeks en nummer
BAAC Vlaanderen Rapport 1059
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot
KBR

© BAAC Vlaanderen bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

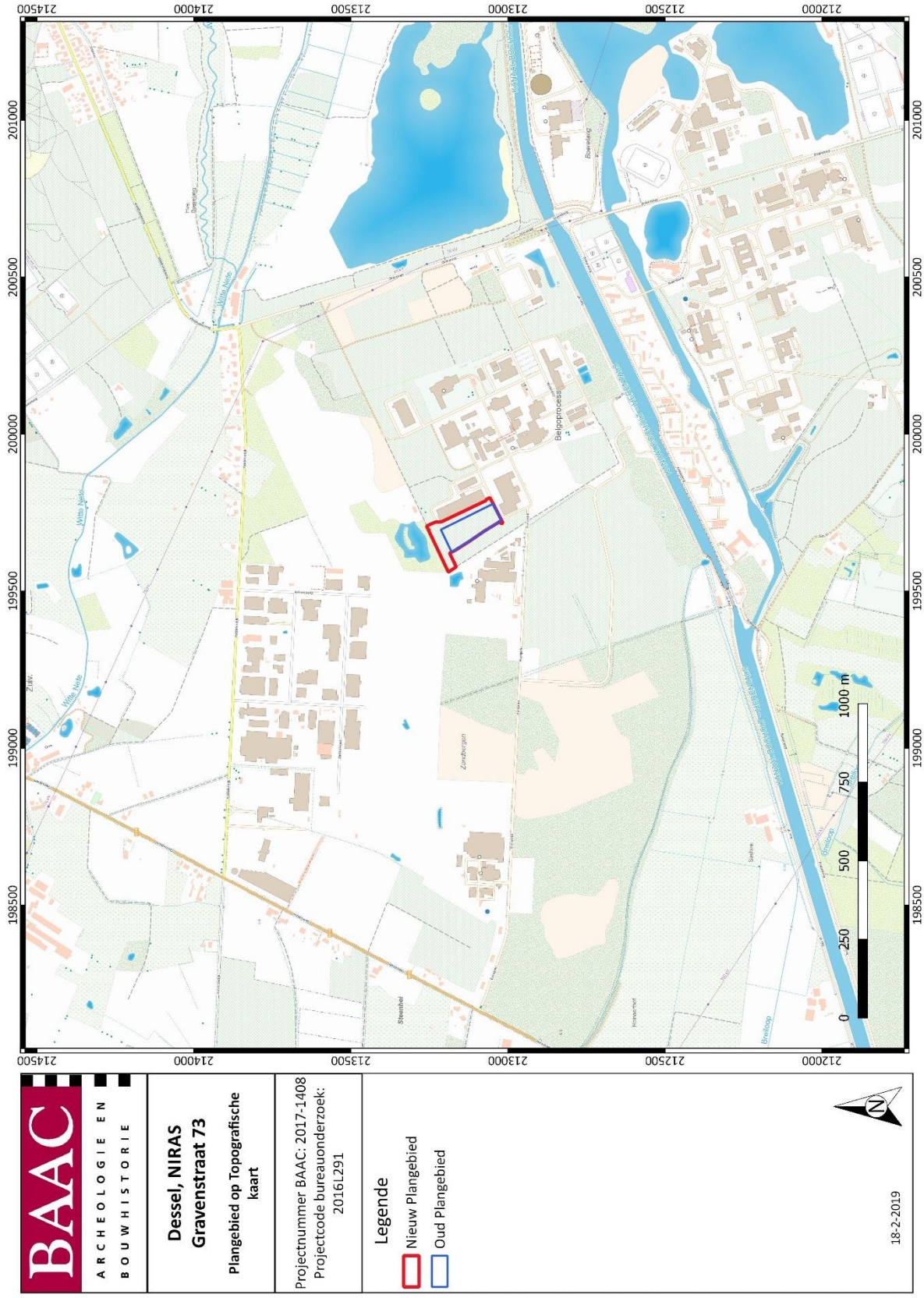
1 Inleiding 1
1.1 Beschrijvend gedeelte 1
1.1.1 Administratieve gegevens 1
1.1.2 Aanleiding 5
1.1.3 Huidige situatie en geplande bodemingrepen 5
1.2 Archeologische voorkennis 6
1.3 Besluit 7
1.3.1 Datering en interpretatie 7
1.3.2 Archeologische verwachting 7
1.3.3 Potentieel op kennisvermeerdering 8
1.3.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek 8
1.4 Samenvatting 10
2 Lijsten 11
2.1 Figurenlijst 11
2.2 Plannenlijst 11
3 Bibliografie 12

1 Inleiding

1.1 Beschrijvend gedeelte

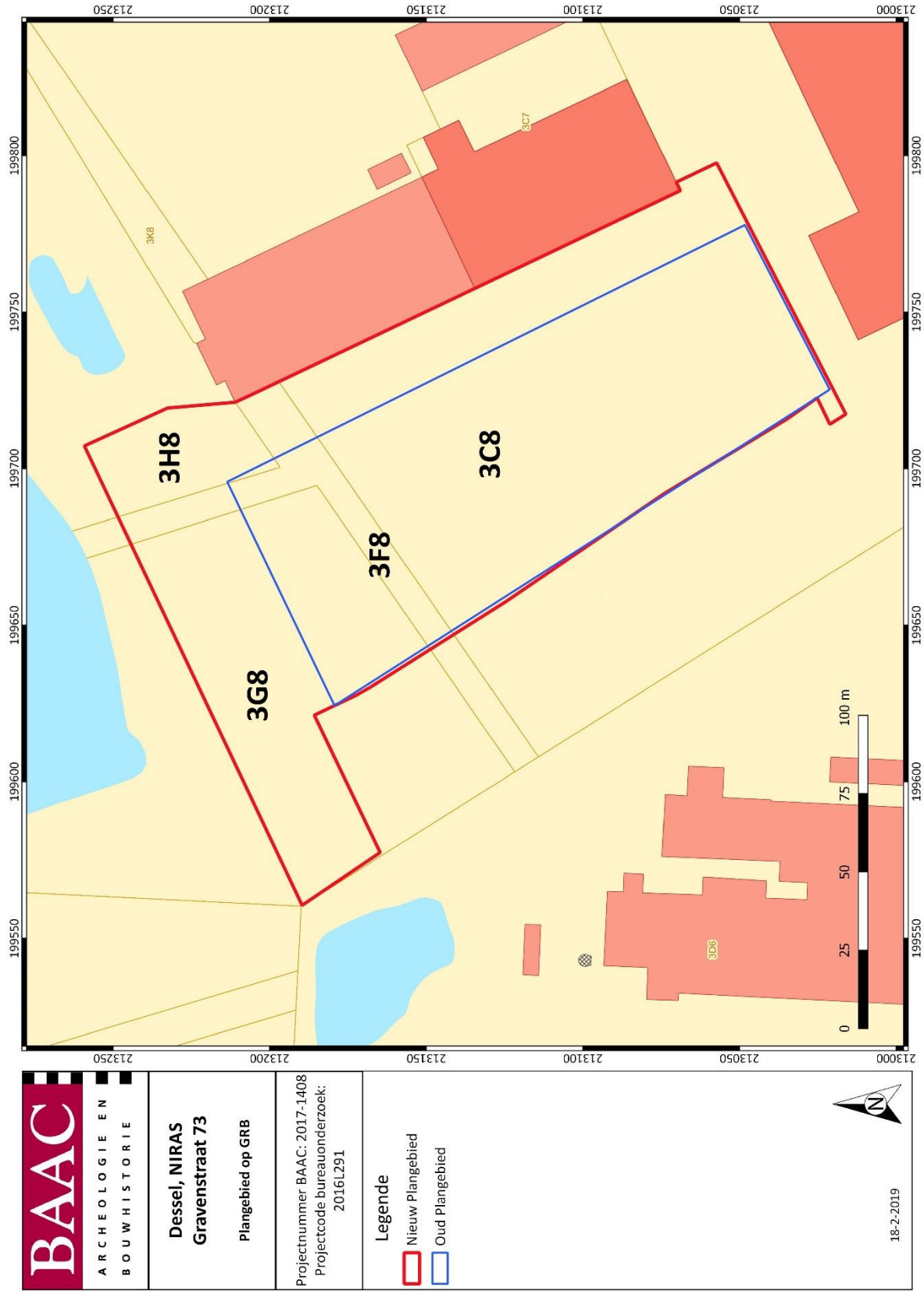
1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Dessel, NIRAS Gravenstraat 73		
Ligging	Gravenstraat 73, Dessel, provincie Antwerpen		
Kadaster	Gemeente Dessel, sectie F, percelen nrs. 3C8, 3F8, 3G8 & 3H8		
Coördinaten	Noordwest:	x: 199557.05	y: 216190.42
	Noordoost:	x: 199707.74	y: 213260,34
	Zuidwest:	x: 199715.58	y: 213016.21
	Zuidoost:	x: 199798.16	y: 213057.80
Projectcode BAAC Vlaanderen	2017-1408		
ID bekrachtigde archeologienota	ID 2037		

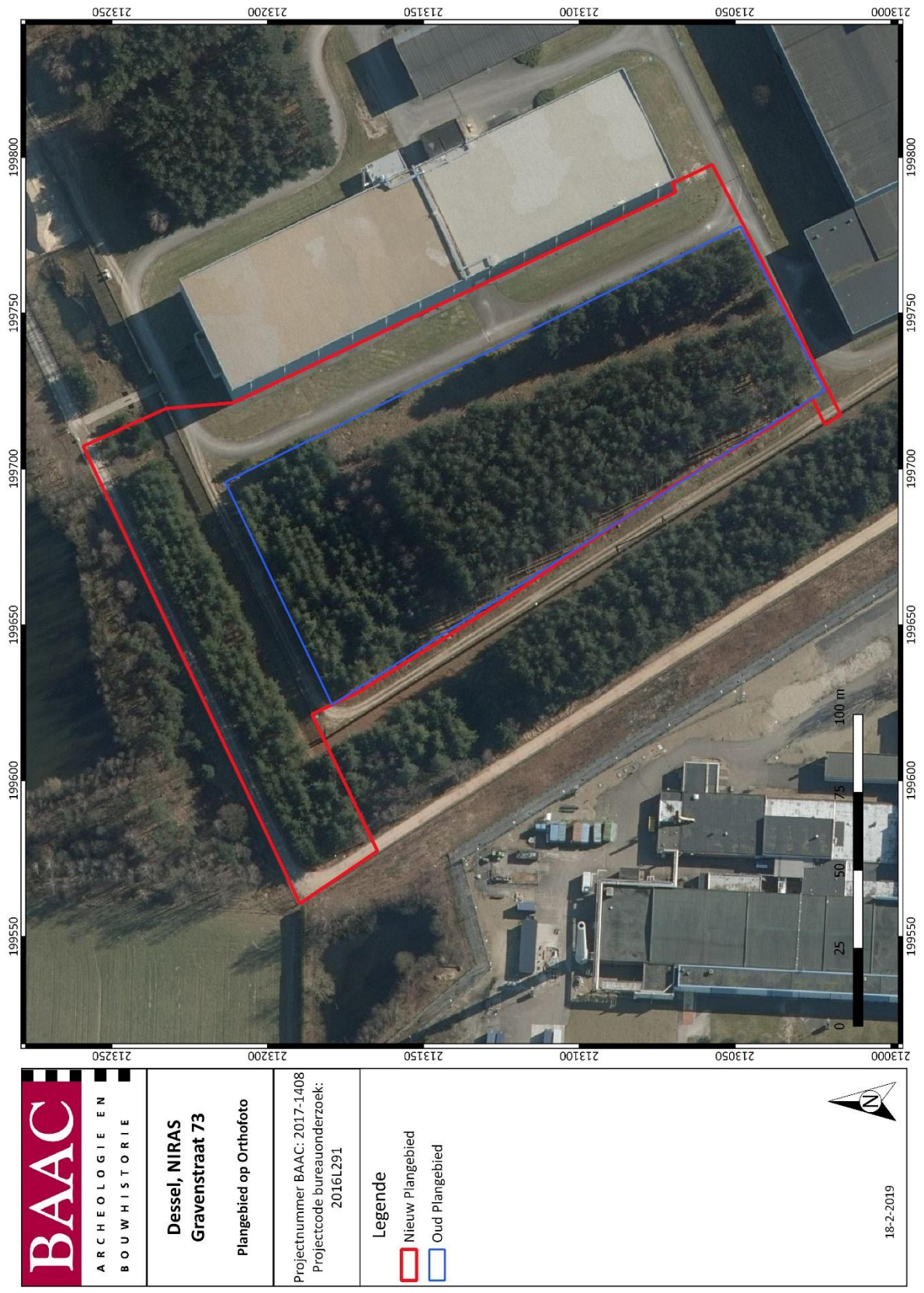
Plan 1: Plangebied op topografische kaart.[1]

[1] AGIV 2019c

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).[2]

[2] AGIV 2019a

Plan 3: Plangebied op de orthofoto. [3]

[3] AGIV 2019b

1.1.2 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. De opdrachtgever plant op het terrein de aanbouw van een nieuwe installatie om nucleair afval op te slaan met een infiltratiebekken.[4] Echter bij de aanvang van de uitvoer van de geadviseerde maatregelen is gebleken dat de afbakening van het plangebied in de verleende omgevingsvergunning groter bleek dan opgenomen in de reeds bekrachtigde archeologienota (*"Archeologienota Dessel NIRAS" (ID2033)*). Het afwijkende plangebied omvat drie zones : een eerste zone betreft het perceel aanpalend ten noorden van het plangebied, een tweede zone betreft het perceel ten oosten van het plangebied en een derde kleine zone betreft een deel van een perceel ten zuidwesten van het plangebied (Plan 1 en Plan 2). In overleg met Onroerend Erfgoed werd besloten een tussentijdse NOTA op te maken, de gewijzigde en vergunde plannen daarin op te nemen en een nieuw op maat gemaakt Programma van Maatregel voor uitgesteld onderzoek op te maken, m.a.w. een regularisatie van het dossier inzake archeologie. Er dient vermeld te worden dat de waardering van het plangebied ongewijzigd is gebleven.

De totale oppervlakte van het vernieuwde plangebied *Dessel, NIRAS Gravenstraat 73* bedraagt nu ca. 22.300 m² wat bijna een verdubbeling van oppervlakte betreft in vergelijking met de eerste afbakening, nl. 11.400 m².

1.1.3 Huidige situatie en geplande bodemingrepen

De huidige situatie binnen het voormalige plangebied en de toekomstige bodemingrepen werden reeds beschreven in de desbetreffende archeologienota "*Archeologienota Dessel NIRAS" (ID2037).*

Voor de uitbreiding aan de noordelijke zone betreft het eveneens het rooien van het bestaande naaldbos voorafgaand aan de aanleg van verharding. Voor de aanleg van deze verharding dient max. 50 cm afgegraven worden. In de nieuwe zone ten oosten van het nieuwe gebouw (geel) en de kleine zone ten zuidoosten zal de bestaande verharding worden verwijderd en worden vervangen door een nieuwe weg. Deze weg zal een opbouw van 40 cm dikte hebben. Er zal eveneens een verbinding voorzien worden van het nieuwe gebouw naar de reeds bestaande loodsen.

Figuur 1: Weergave van de te ontbossen zone en de inplanting van het toekomstig gebouw.[5]

[4] OVERMEIRE & VERRIJCKT 2017
[5] Plan aangebracht door initiatiefnemer.

1.2 Archeologische voorkennis

De voorliggende nota omvat de heropmaak van een bestaand Programma van Maatregel dat werd opgesteld na eerder archeologisch vooronderzoek, gerapporteerd in de archeologienota "*Archeologienota Dessel NIRAS" (ID2037).* Dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem werd in februari 2017 uitgevoerd door BAAC Vlaanderen.

De synthese van het bureauonderzoek luidde als volgt:

"Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag voor de bouw van een nieuwe installatie om nucleair afval op te slaan, gekend onder Niras te Dessel, werd door BAAC Vlaanderen een archeologienota opgesteld. Op basis van een uitgebreide bureaustudie van bodemkaarten, geologische- , historische- en archeologische gegevens, kon een inschatting worden gemaakt van het onderzoek potentieel van het plangebied en kon bovendien worden ingeschat wat de impact en de omvang van vernietiging van het potentieel aanwezige erfgoed door de geplande nieuwbouw zou zijn. Na de bureaustudie konden geen afdoende bewijzen worden gevonden voor het al dan niet aanwezig zijn van archeologische sites. Daarom adviseert BAAC Vlaanderen een verder vooronderzoek aan de hand van landschappelijke. Er wordt voor deze methode gekozen omdat de archeologische verwachting, wanneer een intacte bodem aanwezig is, op prehistorische artefacten sites hoog is."

Gezien de bijkomende zones eenzelfde landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologische evolutie hebben gekend als het perceel waarvan reeds een vooronderzoek (bureaustudie) werd opgemaakt, kunnen dezelfde archeologische verwachtingen doorgetrokken worden, nl. een matige steentijdverwachting en een eerder lage verwachting op sporensites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Er zijn geen aanwijzingen voor een grondige verstoring binnen de nieuwe afbakening. Voor het volledig bureauonderzoek wordt verwezen naar de desbetreffende archeologienota "*Archeologienota Dessel NIRAS" (ID2037).*[6]

[6] OVERMEIRE & VERRIJCKT 2017

1.3 Besluit

1.3.1 Datering en interpretatie

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon niet met zekerheid gezegd worden of archeologische waarden aanwezig zijn binnen het plangebied. Ook archeologische indicatoren ontbreken voor het plangebied zelf. Het ontbreken hiervan is echter waarschijnlijk te wijten aan de stand van het onderzoek. Daar waar in de ruime omgeving van het plangebied wel reeds archeologisch onderzoek werd uitgevoerd, werden wel degelijk archeologische vindplaatsen en artefacten aangetroffen daterend uit de steentijd en de late en postmiddeleeuwen. Deze onderzoeken, toevalsvondsten, e.a. zijn wel indicatief voor de aanwezigheid van occupatie in de regio tijdens de steentijden en de late/postmiddeleeuwen.

Steentijd

Gezien landschap en geomorfologie is het mogelijk dat in het plangebied resten van steentijdoccupatie worden aangetroffen. Deze verwachting wordt bevestigd door de vele CAI-meldingen (losse vondsten) enerzijds maar voornamelijk door het landschappelijk en archeologisch booronderzoek uitgevoerd door het ADC op het aanpalend perceel. De vraag die hier gesteld kan worden is of er al dan niet steentijdresten aanwezig zijn in het plangebied. Er zijn verspreid in de regio reeds losse vondsten en vondstconcentraties uit deze periode gedaan, waardoor het in situ aantreffen van dergelijke resten in deze regio als uitzonderlijk en zeldzaam kan gewaardeerd worden, waardoor het potentieel op kennisvermeerdering zeer groot is, ongeacht de specifieke periode binnen de steentijd.

Metaaltijden en Romeinse tijd

Ook voor deze periode kan de landschappelijke ligging van het plangebied een eerste indicatie voor het aantreffen van vondsten uit deze perioden. Er kan worden uitgegaan van een grote aantrekkingskracht voor niet alleen occupatie in de steentijd, maar eveneens later. Er bestaat een middelhoge verwachting op het aantreffen van sporensites uit de metaaltijden en de Romeinse tijd.

Middeleeuwen en nieuwe tijden

Gezien de brede regio zich in de middeleeuwen heeft ontwikkeld, is het niet ondenkbaar sporen uit deze periode aan te treffen binnen het plangebied. De Ferrariskaart (1771-1778) geeft een goede weergave van het landgebruik vanaf de middeleeuwen. Hieruit kan worden vastgesteld dat de gronden voornamelijk als heide of als akker in gebruik waren. Bewoning is niet afgebeeld binnen het plangebied.

1.3.2 Archeologische verwachting[7]

In volgende paragraaf wordt er een synthese gemaakt van de resultaten van het bureauonderzoek Zo wordt er een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein bekomen. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

Paleolandschappelijke ligging: een overzicht van de archeologische kennis geeft aan dat de Kempische dekzandruggen een gunstige locatie waren om te wonen en begraven te worden. Gedurende de steentijd zijn voornamelijk locaties langsheen beekvalleien en vennen aantrekkelijk. Gedurende de metaaltijden en Romeinse periode zijn nagenoeg alle hoger gelegen delen (tijdelijk) bewoond geweest. In de middeleeuwse periode is een clustering van bewoning zichtbaar. Op dit moment ontstaan stilaan echte dorpen. Het projectgebied is relatief hoog gelegen tussen enkele kleine beekvalleien die onderdeel uitmaken van de vallei van de Kleine Nete. Hierdoor is er gezien de paleolandschappelijke

[7] OVERMEIRE & VERRIJCKT 2017

ligging een middelhoog tot hoog potentieel op resten uit de prehistorie. Er is een middelhoog potentieel voor resten uit de metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen en historische periodes.

Bodem: de omgeving van het onderzoeksgebied staat gekarteerd als duingronden. Onder deze duinen komt veelal een matig tot slecht bewaarde podzolbodem voor. In de directe omgeving van het projectgebied zijn natte tot matig droge podzolbodems aanwezig. Indien onder de duingrond een goed bewaarde podzolbodem aanwezig is, is er een hoog potentieel op een goede bewaring archeologische vondsten uit de prehistorie. Net ten zuiden van het projectgebied werd in 2012 een booronderzoek uitgevoerd door het ADC. Hierbij werden dichtbij het projectgebied A-E-B-C-profielen, A-B-C-profielen, E-B-C- profielen en profielen afgedekt door stuifzanden teruggevonden. Hierdoor is het aannemelijk dat het projectgebied een gelijkaardige bodemopbouw vertoont.

Historische kaarten tonen een continue ingebruikname van de gronden binnen het projectgebied als heide. In de ruime omgeving komen enkele hoeves, akkers en weilanden voor.

Archeologisch onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied laat zien dat de ruime regio gekenmerkt wordt door zeer matige densiteit van archeologische en historische sites en vondstmeldingen. Het merendeel van de CAI-meldingen zijn indicatoren van *celtic fields* op basis van luchtfotografie. Enkele meldingen van lithisch materiaal zijn aanwezig alsook enkele historische indicatoren voor kapelletjes en schansen. Het ontbreken van CAI-meldingen in de directe omgeving van het onderzoeksgebied wil niet impliceren dat er geen archeologische sites zijn. Mogelijk is dit te wijten aan het ontbreken van grootschalige ontwikkelingen. Net ten zuiden van het projectgebied werd in 2012 een booronderzoek uitgevoerd door het ADC. Hierbij werd één afslag in vuursteen teruggevonden op de overgang van het stuifzand naar de AE-horizont. Doch werd de afslag als niet in situ geïnterpreteerd.

Gekende verstoringen: er zijn geen gegevens bekend omtrent grootschalige verstoringen binnen de grenzen van het projectgebied. Gezien de ligging binnen een reeds sterk ontwikkeld gebied is de kans echter aanwezig dat het onderzoeksgebied reeds verstoringen heeft ondergaan. Het in het plangebied aanwezige naaldbos heeft vermoedelijk ook voor enige verstoring gezorgd.

De resultaten van het vooronderzoek, met name de resultaten van het in 2012 uitgevoerde booronderzoek op een terrein grenzend aan het huidige plangebied, wijzen op een middelhoog tot hoog potentieel voor de aanwezigheid en eventuele goede bewaring van steentijdartefactensites. Tevens is er een middelhoog potentieel voor rurale nederzettingslocaties en grafvelden uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen. Het archeologisch potentieel van het onderzoeksterrein wordt op basis van bovenstaande bevindingen en analyses laag tot matig ingeschat.

1.3.3 Potentieel op kennisvermeerdering

De ligging van het projectgebied op een flank richting de Kleine Nete, reeds op (matig) natte tot matig droge zandgronden zorgt voor een matig potentieel voor artefactensites uit de prehistorie. Dit matige potentieel wordt bevestigd in de mogelijke aanwezigheid van een podzolbodem onder de duingrond. Het potentieel op sporensites uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen is middelhoog.

Aangezien het projectgebied gelegen is binnen een reeds ontwikkeld gebied is het onduidelijk of het terrein reeds onderhevig is geweest aan grootschalige verstoringen.

1.3.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van het reeds uitgevoerde bureauonderzoek stelt BAAC Vlaanderen bvba vast dat voor het nieuwe en grotere plangebied dezelfde conclusies kunnen genomen worden. Er kan op basis van de beschikbare gegevens van het bestudeerde kaartmateriaal en de historische en archeologische

gegevens uit de directe en ruimere omgeving van het plangebied niet met zekerheid gezegd worden wat de aard van de eventueel aanwezige waarden binnen de contouren van het plangebied zal zijn. Verder archeologisch vooronderzoek is noodzakelijk om het potentieel op kennisvermeerdering te onderzoeken. De kenniswinst die hiermee gepaard kan gaan, zou een aanzienlijke meerwaarde kunnen betekenen voor alle periodes (steentijd, metaaltijd, Romeinse periode en later).

Het uitvoeren van een **landschappelijk bodemonderzoek in de vorm van boringen** blijkt de meest efficiënte methode te zijn om enerzijds de gaafheid van het bodemprofiel te bepalen en anderzijds de geomorfologie van de bodem (met mogelijke antropogene bodemhorizonten en relevante archeologische niveaus) in kaart te brengen. Deze twee elementen zijn de essentie van de vraagstellingen voor het verder vooronderzoek.

Om het potentieel op kennisvermeerdering binnen het onderzoeksgebied te exploiteren stelt BAAC Vlaanderen voor om eerst een **archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem** uit te voeren in de vorm van een landschappelijk bodemonderzoek. Het is vooralsnog onduidelijk of een intact archeologisch profiel kan verwacht worden. Verder vooronderzoek in de vorm van een landschappelijk bodemonderzoek dringt zich op om de eventueel aanwezige verstoringen in kaart te brengen alsook de stratigrafische opbouw van de bodem te onderzoeken in het kader van steentijdsites.

Om het potentieel op kennisvermeerdering binnen het onderzoeksgebied te exploiteren stelt BAAC Vlaanderen voor om allereerst een **archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem** uit te voeren in de vorm van een landschappelijk booronderzoek. Door het toepassen van deze onderzoeksmethode kan een uitspraak gedaan worden over de eventuele aanwezigheid van steentijdsites. Indien blijkt dat het bodemarchief binnen het plangebied intact is, komt het in aanmerking voor een **archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem**. Binnen dit vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt best geopteerd voor een tweeledige aanpak, namelijk een archeologisch booronderzoek enerzijds en proefsleuven anderzijds. Het te volgen archeologisch traject wordt verder uitgeschreven in het bijbehorende Programma van Maatregel.

1.4 Samenvatting

Naar aanleiding van een wijziging in oppervlakte betreffende het plangebied, *Dessel Niras*, waarvoor reeds een bekrachtigde archeologienota werd opgemaakt en waarvoor de opdrachtgever reeds over een verleende bouwvergunning beschikt, heeft BAAC Vlaanderen bvba nieuwe Nota. In deze Nota werd het bouwdossier herbekeken, de reeds opgestelde archeologische en historische waardering van het plangebied herbevestigd en een grotendeels zelfde (maar uitgebreider) advies voor een uitgesteld archeologisch onderzoek opgesteld. De nieuwe zone wordt volledig meegenomen in dit nieuwe advies. Gezien archeologische waarden aanwezig kunnen zijn binnen de grenzen van het nieuwe onderzoeksgebied wordt een Programma van Maatregel uitgeschreven voor verder archeologisch vooronderzoek in uitgesteld traject.

2 Lijsten

2.1 Figurenlijst

Figuur 1: Weergave van de te ontbossen zone en de inplanting van het toekomstig gebouw. 5

2.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart. 2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB). 3
Plan 3: Plangebied op de orthofoto. 4

3 Bibliografie

AGIV, 2019a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootschalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschalig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: http://www.geopunt.be.

AGIV, 2019c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: http://www.geopunt.be.

OVERMEIRE, J. & VERRIJCKT, J., 2017. *Archeologienota Dessel, Niras, BAAC Vlaanderen bvba, rapport 398*, Mariakerke-Gent.